

ВІДГУК

офіційного опонента, д.ю.н., проф. Приймаченка Д.В. на дисертацію Демченка Святослава Володимировича на тему «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Представлена до захисту дисертація Демченка Святослава Володимировича присвячена комплексному дослідженню інституту представництва в адміністративному судочинстві України з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Актуальність обраної тематики не викликає сумнівів. Інститут процесуального представництва відіграє ключову роль у забезпеченні реалізації прав та законних інтересів громадян у відносинах із публічною владою. В умовах реформування національної правової системи та поступової імплементації «адвокатської монополії» на представництво в судах тема дослідження є надзвичайно сучасною. Запровадження конституційних змін щодо представництва інтересів у суді викликало потребу наукового осмислення теоретичних і практичних аспектів цього явища. Як слушно зазначається у дисертації, наявні дослідження інституту представництва мали досі фрагментарний характер, зокрема через міжгалузеву природу цього інституту та відносно нетривалий період дії адвокатської монополії. Таким чином, дисертація спрямована на заповнення вагомої наукової прогалини та відповідає нагальним запитам юридичної практики.

Суспільно-правова значущість теми зумовлена також євроінтеграційними процесами, що вимагають модернізації національних процесуальних інститутів. В роботі справедливо наголошується, що розвиток інституту представництва тісно пов'язаний з історичними та політичними подіями, а модель представництва в Україні зазнала трансформацій залежно від суспільних потреб і державного устрою. Особливо актуальною є проблематика представництва в адміністративному судочинстві в контексті забезпечення прав осіб у публічно-правових спорах, де змагальність процесу та принцип

верховенства права вимагають професійної правничої допомоги сторонам. Автор обґрунтовано підкреслює, що завершення формування інституту адвокатури та системи представництва ще триває. Отже, вибір теми дисертації є актуальним і має як теоретичне, так і прикладне значення для подальшого розвитку українського адміністративного судочинства.

Мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження. Дисертаційне дослідження має чітко визначену мету, об'єкт, предмет та завдання, що відповідають логіці наукової роботи. Метою дисертації є вирішення важливого наукового завдання – розробка теоретичних, правових та праксеологічних засад процесуального представництва в адміністративному судочинстві України з урахуванням досвіду провідних зарубіжних держав. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання комплексу конкретних завдань дослідження, серед яких:

- проведення системного аналізу історичних етапів становлення та розвитку інституту представництва в Україні та світі;
- формулювання дефініції представництва, визначення його ознак та класифікації видів;
- аналітичний огляд законодавчого врегулювання та стану наукової розробки інституту представництва в Україні й іноземних державах;
- дослідження впливу запровадження монополії адвокатів на судове представництво в Україні, виявлення проблемних питань її реалізації на ринку юридичних послуг;
- з'ясування стану нормативного регулювання застосування інформаційних технологій (у тому числі штучного інтелекту) в діяльності адвокатів-представників.

Чітко визначені об'єкт та предмет дослідження відповідають темі роботи. Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, що виникають при забезпеченні реалізації процесуального представництва в адміністративному судочинстві України, а предметом – власне процесуальне представництво в адміністративному судочинстві України, його сутність, правові характеристики та особливості здійснення. Така конкретизація об'єкта і предмета дозволила автору сфокусуватися саме на адміністративно-процесуальних аспектах

представництва, не виходячи за межі обраної спеціальності 081 «Право».

Аналіз використаних методів і джерельної бази. Методологія дослідження є обґрунтованою і адекватною меті та завданням роботи. У дисертації Демченка С. В. застосовано комплекс сучасних наукових методів, зокрема: історико-правовий метод – для дослідження генези інституту представництва у світі та особливостей його розвитку на теренах України; діалектичний метод – для аналізу співвідношення ключових понять (представництво за законом і за договором, адвокатура, штучний інтелект тощо); компаративний (порівняльно-правовий) метод – при визначенні напрямів удосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням досвіду інших держав, переважно країн ЄС. Комбінація загальнонаукових і спеціальних методів (формально-юридичного, системного аналізу, моделювання тощо) забезпечила всебічність дослідження.

Джерельна база дисертації є репрезентативною та різноплановою. Теоретичною основою слугують праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців у галузі адміністративного процесу, адвокатури, теорії держави і права та інших галузей, що демонструє ґрунтовну обізнаність автора з науковою літературою. Нормативну базу становлять Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства, профільні закони (зокрема, «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу»), підзаконні акти, а також зарубіжне законодавство. Емпірична база включає статистичні дані та аналітичні узагальнення авторитетних правничих організацій (ССВЕ – Рада адвокатських асоціацій Європи, ІВА, ICJ, НААУ). Крім того, широко залучено матеріали судової практики: рішення і висновки Верховного Суду, Конституційного Суду України, а також прецеденти Європейського суду з прав людини. Така широка джерельна база свідчить про ґрунтовність проведеного дослідження і підвищує достовірність отриманих результатів.

Оцінка структури дисертації та аналіз основного змісту за розділами.

Структура дисертації є логічною, збалансованою і повною, що відповідає встановленим вимогам. Робота містить вступ, три розділи (загалом 11 підрозділів), висновки до кожного розділу, загальні висновки, список

використаних джерел (165 найменувань на 21 сторінці) та додатки. Загальний обсяг основного тексту становить 155 сторінок, що свідчить про достатню повноту викладення матеріалу. Структурні елементи дисертації взаємопов'язані: вступ окреслює проблематику та методологію, основні розділи послідовно розкривають зміст дослідження, а у висновках сформульовано узагальнення результатів та рекомендації.

Перший розділ дисертації закладає фундамент для всього дослідження, висвітлюючи історичний розвиток та теоретичні основи інституту представництва. У підрозділі 1.1 проаналізовано генезу інституту представництва від найдавніших часів до сучасності. Автор послідовно простежує еволюцію представництва: від риторів і ораторів античності до становлення адвокатури як професійного об'єднання юристів. Історичний екскурс демонструє, що інститут представництва виник як відповідь на потребу захисту прав осіб, які не могли самотійно брати участь у судових справах. Дисертант виділяє ключові етапи розвитку представництва, показує вплив соціально-економічних чинників: законне представництво формується під впливом соціальної необхідності захисту недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, тоді як договірне представництво (представництво за договором) виникає з ускладненням економічних відносин та неможливістю особистої участі всіх заінтересованих суб'єктів у судових справах. У роботі слушно зазначено, що уже за часів Стародавньої Греції та Риму судовий процес мав змагальний характер, що обумовило появу прошарку осіб, які професійно допомагали у справах (прообраз сучасних адвокатів).

Дисертант ґрунтовно аналізує історичні джерела права (Литовський Статут, законодавство Російської імперії, періоду УНР тощо) щодо регламентації представництва, що дозволяє зрозуміти передумови сучасної моделі. Показано, що розвиток представництва в Україні не був поступальним: історичні катаклізми ХХ ст. (революції, радянський період) перервали еволюцію адвокатури, яка формувалась хаотично і з перервами. У цьому контексті автором зроблено важливий висновок: адвокатура як інституція не є державним органом захисту прав громадян, а становить собою добровільне професійне об'єднання юристів із особливим публічно-правовим статусом.

Запропоновано власне визначення адвокатури саме як публічно-правового професійного об'єднання, діяльність якого спрямована на забезпечення реального та повноцінного захисту прав, свобод та інтересів осіб шляхом надання кваліфікованої правничої допомоги. Ця авторська дефініція конкретизує призначення інституту адвокатури, акцентуючи принципи законності, незалежності та конфіденційності в його діяльності.

Окрім історичного аспекту, в розділі 1 приділено увагу методологічним засадам дослідження представництва. Автор обґрунтовує вибір своїх наукових методів, наголошуючи на необхідності міжгалузевого підходу через комплексний характер явища представництва. Також у цьому розділі проведено огляд літератури і попередніх наукових праць, присвячених різним аспектам представництва. Дисертант підкреслює, що хоча певні аспекти розглядались у працях з цивільного, господарського, кримінального процесу, цілісного доктринального дослідження саме в сфері адміністративного судочинства досі не вистачало. На основі критичного аналізу наукових джерел визначено коло невирішених питань, які й взято в роботу. Наприкінці розділу 1 сформульовано проміжні висновки, що узагальнюють історико-теоретичні положення, та створено підґрунтя для подальшого дослідження сучасного стану інституту представництва.

Другий розділ присвячений аналізу чинного правового регулювання та практики, що визначають статус і повноваження представника в адміністративному процесі. Дисертант всебічно розглядає види процесуального представництва та суб'єктний склад представників. Зокрема, на основі критерію підстав виникнення автор розрізняє представництво за законом і представництво за договором (договірне). При цьому запропоновано удосконалену класифікацію представництва:

Договірне представництво поділено на адвокатське представництво (здійснюване професійними адвокатами) та самопредставництво юридичної особи посадовими особами цієї особи. Такий поділ відображає особливий статус адвоката як суб'єкта надання правничої допомоги на професійній основі, на відміну від випадків, коли інтереси юридичної особи захищає її штатний працівник або керівник.

Представництво за законом автор пропонує диференціювати на декілька груп: а) законні представники фізичних осіб (батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники) – ті, хто діють через сімейні або соціальні зв'язки у разі недієздатності чи обмеженої дієздатності довірителя; б) особи, уповноважені законом представляти інтереси інших осіб або держави (посадові особи, що за посадою виступають представниками – прокурори, Уповноважений ВРУ з прав людини); в) особи, які здійснюють представництво юридичних осіб у зв'язку зі спеціальним статусом (наприклад, арбітражні керуючі, ліквідатори підприємств); г) громадські організації споживачів, яким закон надає право звертатися до суду в інтересах невизначеного кола споживачів. Така деталізація суттєво доповнює традиційний поділ та враховує сучасні особливості суб'єктів представництва.

Особливу увагу приділено аналізу правового статусу адвоката як професійного представника. Дисертант досліджує обсяг процесуальних прав та обов'язків адвоката в адміністративному судочинстві, гарантії його діяльності, питання адвокатської етики тощо. В роботі відзначено, що запровадження так званої адвокатської монополії (вимоги щодо виключно адвокатського представництва в судах) мало на меті підвищити якість правничої допомоги та рівень захисту прав сторін у суді. Автор доходить висновку, що суть цього нововведення полягає не стільки в обмеженні доступу до правосуддя для непрофесіоналів, скільки в гарантіях кваліфікованості та компетентності представників. Сторона, звертаючись по допомогу до представника, повинна бути впевнена в його компетентності; саме це, на думку автора, виправдовує вимогу залучення адвокатів як представників у більшості випадків.

Важливим елементом розділу 2 є дослідження питання юридичної відповідальності представника. Автор слушно зазначає, що неналежне виконання представником своїх обов'язків або недостатня кваліфікація може призвести до негативних наслідків для довірителя. Проаналізовано феномен процесуальних преклюзій у вітчизняному та зарубіжному праві – ситуацій, коли неправильне формулювання позовних вимог або обрання не тих підстав позову унеможливорює повторне звернення до суду з аналогічними вимогами. На прикладі практики США, Німеччини, Великої Британії показано, що

помилки представника можуть коштувати клієнту втрати можливості захистити своє право в майбутньому. У зв'язку з цим підтримано ідею, що підвищення вимог до професійних представників (через адвокатську монополію, сертифікацію, етичні стандарти) виправдане і спрямоване на гарантування якісної правничої допомоги.

Третій розділ носить прикладний характер і містить обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання та практики представництва. Автор досліджує сучасні виклики для інституту представництва, пов'язані з розвитком суспільства, технологій та правової системи. Зазначається, що цифровізація всіх сфер життя, зокрема юриспруденції, висуває нові вимоги до професійних представників. В умовах сьогодення (особливо в умовах воєнного стану) одного лише традиційного красномовства та знання права вже недостатньо. Представник повинен володіти навичками роботи з цифровими доказами, розуміти засади кібербезпеки та використовувати новітні технології у своїй діяльності.

Дисертант наводить показовий приклад власного практичного досвіду використання мобільного застосунку EyeWitness to Atrocities для фіксації воєнних злочинів. На основі цього зроблено висновок, що сучасні технологічні інструменти можуть суттєво підвищити ефективність збирання доказів та надання правничої допомоги. Одночасно автор усвідомлює, що технології породжують і нові ризики: так, електронні сервіси адвокатури можуть бути зловживані. Зокрема, вказано на проблему можливого оформлення адвокатами ордерів (довіреностей) через електронний кабінет без фактичного укладення договору з клієнтом. Така ситуація створює ризик участі у справі адвоката без належних повноважень та згоди клієнта. Інша проблема – недосконалість процедури відкликання довіреності: оголошення про відкликання у друкованих виданнях не забезпечує оперативного інформування суду і контрагентів. Автор справедливо наголошує, що ці питання потребують вирішення на законодавчому рівні.

У третьому розділі дисертації розроблено конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України про представництво в адміністративному судочинстві. Основні з них такі: (1) виключити можливість

самопредставництва юридичних осіб приватного сектору через їхніх штатних працівників або керівників – тобто зобов'язати приватні підприємства користуватися послугами адвокатів для представництва в суді; (2) внести зміни до Кодексу адміністративного судочинства України з метою детальної регламентації випадків, коли сторона не може запросити адвоката (наприклад, уточнити критерії малозначних справ та інші винятки з адвокатської монополії); (3) врегулювати на законодавчому рівні порядок участі представника-адвоката у процедурах медіації, закріпити особливості статусу адвоката в позасудових способах врегулювання спорів. Окремо обґрунтовано доцільність введення обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні, як це практикується в деяких європейських країнах. Такий крок, на думку автора, підвищить гарантії відшкодування шкоди, заподіяної можливими помилками представника, та сприятиме підвищенню стандартів якості правничої допомоги.

Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів.

Дисертаційна робота Демченка С. В. відзначається значною науковою новизною. Автором отримано результати, які є новими у концептуальному плані та мають істотне значення для науки і практики адміністративного права. Зокрема, дисертація стала одним із перших комплексних досліджень процесуального представництва після запровадження адвокатської монополії. До ключових наукових здобутків роботи можна віднести: новий підхід до розуміння статусу адвокатури: запропоновано розглядати адвокатуру як публічно-правове професійне об'єднання, основним завданням якого є забезпечення реального і всебічного захисту прав громадян шляхом надання їм кваліфікованої правничої допомоги. Така дефініція конкретизує соціальну роль адвокатури та відображає принципи її діяльності.

Удосконалення класифікації видів представництва: дисертант розробив більш деталізовану класифікацію процесуального представництва. Зокрема, уточнено підвиди представництва за законом (виділено групи посадових осіб, спеціальних суб'єктів на кшталт арбітражних керуючих, та громадських об'єднань споживачів). Крім того, обґрунтовано розмежування адвокатського представництва та самопредставництва юридичних осіб в межах представництва за договором.

Вирішення колізійного питання статусу ліквідатора: науково аргументовано, що ліквідатора (арбітражного керуючого) слід віднести до осіб, яким законом надано право представляти інтереси інших (фактично – до законних представників), і запропоновано внести відповідні зміни до законодавства. Це положення є новим словом у теорії, оскільки досі статус ліквідатора в адміністративному процесі однозначно не визначався.

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства: дисертантом сформульовано низку конкретних пропозицій, які мають інноваційний характер. Серед них – законодавче уточнення поняття «самопредставництво» і обмеження його сфери для приватних юридичних осіб, запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів, детальне регулювання участі адвоката в медіації, посилення контролю за реальністю повноважень представника (верифікація ордера) тощо. Ці пропозиції є оригінальними і спрямовані на усунення прогалин у чинному праві.

Компаративістський аналіз і запозичення кращих практик: у роботі проведено системний аналіз досвіду кількох зарубіжних держав (США, Великої Британії, Німеччини, Франції) щодо організації інституту професійного представництва. На основі цього аналізу автор адаптував найкращі практики до українських реалій, зокрема, ідею обов'язкового страхування адвокатів, чіткіші критерії допуску непрофесіоналів до представництва у дрібних спорах тощо.

Інтеграція новітніх технологій: вперше обґрунтовано можливість і необхідність інтеграції цифрових інструментів (штучного інтелекту, спеціалізованих програмних продуктів) у діяльність представників, особливо в умовах війни. Автор окреслив проблематику використання AI в юридичній практиці та запропонував підхід до врегулювання цих питань (враховуючи положення актуального європейського законодавства).

Теоретичне значення результатів полягає в тому, що дисертація суттєво розвиває наукову доктрину адміністративного процесуального права. Розроблені у роботі концепції та висновки (нове бачення природи адвокатури, класифікація форм представництва, аналіз монополії адвокатів тощо) збагачують теорію правовідносин представництва. Дослідження пропонує цілісну міждисциплінарну модель розуміння інституту представництва, яка може

стати основою для подальших наукових пошуків у суміжних галузях (цивільному, господарському процесі тощо).

Практичне значення отриманих результатів є безперечним. Автор чітко визначив, як результати дисертації можна впровадити: у нормотворчу діяльність – при підготовці змін до Кодексу адміністративного судочинства, законів про адвокатуру та безоплатну правову допомогу (в частині визначення самопредставництва, розмежування форм законного представництва, статусу арбітражних керуючих, порядку підтвердження повноважень представника тощо); у правозастосовну практику – рекомендації для суддів і адвокатів щодо тлумачення меж повноважень представника, оцінки дій самопредставників, використання цифрових доказів; у сферу юридичної освіти – як матеріал для навчальних курсів з адміністративного судочинства, адвокатської діяльності, порівняльного правознавства; у діяльність органів адвокатського самоврядування – для вдосконалення процедур допуску та підвищення кваліфікації адвокатів, розробки сучасних етичних стандартів представництва в цифровому середовищі. Наведений автором перелік можливостей використання результатів свідчить про високу прикладну цінність роботи.

Варто додати, що результати дисертації пройшли апробацію в практиці та наукових дискусіях. Основні положення дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях різного рівня, що підтверджує їхню апробацію. Публікаційна активність здобувача є цілком достатньою: за темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, з них 3 – у фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних фахових журналах (Чехія, Німеччина) та 9 тез доповідей. Це відповідає встановленим вимогам і свідчить про те, що основні висновки роботи пройшли наукове рецензування і отримали схвалення наукової спільноти.

Зауваження до дисертаційної роботи. В цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Демченка С.В., вважаємо за необхідне звернути увагу дисертанта на окремі положення роботи, що мають спірний характер та недостатньо аргументовані.

1. Концептуальне визначення ролі адвокатури. У роботі зроблено висновок, що адвокатура не є органом, який здійснює правозахисну функцію,

натомість запропоновано визначати її як публічно-правове об'єднання професіоналів. Це оригінальний погляд, проте він є дискусійним. Багато науковців традиційно вважають, що адвокатура виконує саме правозахисну (правоохоронну) функцію в суспільстві, хоча й діє не як державний орган, а як інститут громадянського суспільства. Автору варто було б детальніше обґрунтувати свою позицію або принаймні пояснити це протиріччя в термінології. Зокрема, у визначенні адвокатури, запропонованому дисертантом, фактично відображена її правозахисна місія (забезпечення захисту прав і інтересів осіб шляхом правничої допомоги). Отже, твердження про відсутність правозахисної функції може потребувати уточнення, аби уникнути неоднозначного трактування. Більш розгорнуте порівняння з позиціями інших вчених щодо функцій адвокатури лише посилює теоретичну цінність роботи.

2. Обмеження самопредставництва юридичних осіб. Автор пропонує повністю виключити можливість самопредставництва для приватних юридичних осіб, змусивши їх діяти через адвокатів. Хоча ця ідея має на меті підвищення якості представництва, вона є досить радикальною і неоднозначною з практичної точки розвитку. Варто враховувати, що багато підприємств (особливо малого і середнього бізнесу) традиційно захищають свої інтереси в судах через штатних юрисконсультів або керівників. Повна заборона такої практики може викликати опір бізнес-спільноти та підвищити фінансове навантаження на суб'єктів господарювання. У дисертації не проаналізовано детально, як подібна норма діє в інших країнах і чи призведе вона до очікуваного результату. Було б корисно доповнити аргументацію прикладами зарубіжного досвіду: наприклад, у деяких державах ЄС корпоративні юрисконсульти мають право виступати представниками фірми в суді, в інших – ні. Відтак, доречно було б показати, чому саме український контекст потребує настільки жорсткого обмеження. Можливо, компромісним рішенням могло б стати не повне виключення самопредставництва, а встановлення чітких критеріїв і обмежень для нього (скажімо, залежно від категорії справи або розміру підприємства).

3. Міжгалузевий аспект представництва і порівняльний аналіз. Зосередившись на адміністративному судочинстві, автор, однак, не приділив

окремої уваги співвідношенню інституту представництва в адміністративному процесі з його аналогами в цивільному та господарському судочинстві. Враховуючи заявлений міжгалузевий характер проблематики, було б доречно коротко відобразити, які спільні риси та відмінності існують у представництві в різних юрисдикціях. Наприклад, чи всі висновки щодо «адвокатської монополії» та її наслідків однаково застосовні в інших судових процесах? Чи враховано в роботі потенційні колізії між нормами різних процесуальних кодексів у частині представництва? Хоча розуміємо, що повний аналіз цього питання виходить за межі теми, його стислий огляд у вступі або висновках посилив би наукову повноту дослідження. Крім того, компаративний аналіз у роботі охоплює переважно країни західної правової традиції (США, Велика Британія, Німеччина, Франція). Можливо, для повноти картини варто було б згадати і про досвід ближчих до України правових систем, які проходили подібну трансформацію інституту представництва (наприклад, Польща або країни Балтії). Це б дозволило глибше зрозуміти регіональні особливості реформування представництва. Втім, зазначені аспекти можуть стати предметом окремих подальших наукових пошуків, а їх відсутність у даній дисертації не знижує її цінності, зважаючи на і так значний обсяг зробленої роботи.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не ставлять під сумнів основні результати дисертації. Швидше, вони вказують напрями, які можуть бути розвинуті у майбутніх дослідженнях здобувача або інших науковців. В цілому, дисертаційна робота справляє позитивне враження ґрунтовністю аналізу та новизною підходів.

Представлені в дисертації наукові положення і висновки характеризуються аргументованістю, новизною та достовірністю. Автор продемонстрував високий рівень теоретичної підготовки, вміння працювати з джерелами права та літературою, застосовувати сучасну методологію, а також здатність формулювати конкретні пропозиції для вирішення практичних проблем. Здобувачем досягнуто поставлену мету – досліджено сутність і особливості інституту представництва в адміністративному судочинстві та запропоновано шляхи його розвитку і вдосконалення. Зроблені зауваження

мають рекомендаційний характер і не впливають на загальний висновок щодо якості виконаної роботи.

Зміст дисертації та її завершеність. У цілому рівень виконання рецензованої роботи дозволяє дати їй позитивну оцінку. Дисертація Демченка С.В. є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем; вона характеризується єдністю задуму і змісту, містить нові, раніше не захищені наукові положення та отримані автором науково обґрунтовані результати у галузі права (адміністративного права і процесу, а також суміжних галузей). Здобувачем досягнуто мети дослідження, що свідчить про високий рівень його підготовки як науковця.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці Таким чином, рецензована дисертація є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, характеризується єдністю змісту та містить висунуті ним раніше не захищені наукові положення та отримані нові науково обґрунтовані теоретичні результати в галузі юриспруденції, зокрема адміністративного права.

Дисертаційне дослідження Демченка Святослава Володимировича «Інститут представництва в адміністративному судочинстві України та закордонних держав» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою КМУ від 23.08.2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор – Демченко Святослав Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
проректор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів
д.ю.н., професор

Дмитро ПРИЙМАЧЕНКО